

**ÜLKEMİZDEKİ SURİYE’Lİ SIĞINMACILARIN
OSMANLI DEVLETİ VEYA HATAY CUMHURİYETİ
VATANDAŞLIĞI YOLUYLA TÜRK
VATANDAŞLIĞINI KAZANMASI MÜMKÜN MÜ?**

Süleyman DOST*

ÖZET

Bilindiği gibi Suriye, dört yüz yıldan fazla Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. 1921 yılında Türkiye ile Fransa arasında yapılan Ankara Andlaşması gereği Suriye, Osmanlı devletinden kesin olarak ayrılmış ve İskenderun bölgesinde önce özel bir idare (manda) daha sonra da Hatay Cumhuriyeti adıyla bir devlet kurulmuştur. Bu devlet 1939 yılında Türkiye Cumhuriyetine katılmıştır. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar sebebiyle iki milyon Suriye’li ülkemize sığınmıştır. Bunların bir kısmı şu anda yürürlükte olan Türk Vatandaşlığı Kanunundaki vatandaşlık kazanma yolları ile Türk vatandaşlığını elde etmektedir. Ancak diğer bir kısmı, üstsoylarının, Osmanlı Devleti ve/veya Hatay Cumhuriyeti vatandaşı olduklarını dolayısıyla şimdi kendilerinin de Türk vatandaşlığını koruduklarını

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, **email:** suleyman.dost@hotmail.com

iddia ederek bunun tespitine yönelik talepte bulunmaktadır. Bu çalışmada söz konusu taleplerin hukuki olarak mümkün olup olmayacağı incelenmektedir. Çalışmada öncelikle söz konusu taleplere dayanak gösterilen ilgili vatandaşlık düzenlemelerindeki Türk vatandaşlığının kazanılması yollarından bahsedilmiştir. Daha sonra da sırasıyla, ülkemizdeki Suriye’li sığınmacıların Osmanlı Devleti ve/veya Hatay Cumhuriyeti vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığı elde etme talepleri, söz konusu tarihlere yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde hukuki olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve Türkiye ile Fransa arasında yapılan 1921 tarihli Ankara Andlaşması ile 1939 tarihli Hatay Andlaşması’nın ilgili hükümleri inceleme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sığınmacı, Suriye, Hatay, 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Ankara Andlaşması, Hatay Andlaşması*

**IS ACQUISITION THE TURKISH NATIONALITY
POSSIBLE BY THE WAY OF CITIZENSHIP OF
OTTOMAN STATE AND CITIZENSHIP OF
REPUBLIC OF HATAY FOR SYRIAN ASYLUM
SEEKERS IN TURKEY?**

ABSTRACT

As it is known, Ottoman has had Syria under its rule more than four hundred years. Syria completely separated from the Ottoman according to the Treaty of Ankara made between Turkey and France in 1921. First a special administrative and than Republic of Hatay was established in İskenderun district. This state joined the Republic of Turkey in 1939. Due to internal unrest began in Syria in 2011, two million Syrian sought refuge in our country. Some of these obtain Turkish citizenship according to the Turkish Citizenship Law currently in force. But another part of Syrian asylum seekers claim that their ancestors is Turkish citizen. So they want to identify the maintaining the Turkish citizenship by the way of ancestors Turkish citizenship. In this study it will examine their requests whether legally possible. In this context, it wil be examined that Ottoman Citizenship Law, Turkish Citizenship Law (No. 1312) and the relevant provisions of the 1939 Treaty of Hatay and 1921 Treaty of Ankara made between Turkey and France.

Key Words: *Asylum Seekers, Syria, Hatay, Turkish Citizenship Law (No. 1312), Ottoman Citizenship Law, Treaty of Ankara, Treaty of Hatay.*

I- GİRİŞ

Bilindiği gibi 2011 yılından itibaren Suriye’de meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle iki milyona yakın Suriye vatandaşı ülkemize sığınmıştır. Bunlardan bir kısmı ikamet, evlilik, evlat edinme, doğum yeri esası veya istisnai olarak Türk vatandaşlığı kazanma gibi çeşitli yollarla Türk vatandaşlığını elde etmek için yetkili makamlara başvuru yapmışlardır. Bugüne kadar yetkili makamlarca bu taleplere doğal olarak, halen yürürlükte olan 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanmıştır.¹ Ancak son zamanlarda ikamet, evlilik, evlat edinme, doğum yeri esası veya istisnai kazanma gibi çeşitli yollarla Türk vatandaşlığını elde edemeyen sığınmacılardan bazıları, kendi üst soylarının Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bulduklarını,

---

¹ 2013 yılında mecliste verilen bir soru önergesine yönelik olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından verilen cevapta, sığınmacıların Türkiye’de buldukları sürelerin vatandaşlığın kazanılması için gereken 5 yıllık ikamet süresi için geçerli olmadığı belirtilmiştir. Aynı cevapta bu sığınmacılardan bazılarının evlenme yoluyla veya toprak esasına bağlı olarak doğumunda başka bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocukların 5901 sayılı Kanun hükümlerine göre Türk vatandaşlığını kazandıkları belirtilmiştir. Bakınız: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_sozlu_soru_sd.sorgu_baslangic (Erişim tarihi: 26.06.2014)

dolayısıyla da soy bağı (kan) esasına bağlı olarak hâlihazırda kendilerinin zaten Türk vatandaşı olduklarını iddia etmektedirler.

Bu iddianın doğru olduğunun kabulü halinde *devletlerin kendi vatandaşını ülkeye kabul yükümlülüğü* gibi önemli bir ilke/sonuç karşımıza çıkmaktadır. Aslında her devletin, kendi vatandaşlarının kimler olacağını kendi mevzuatıyla belirlemekte serbest olması uluslararası hukukun ve vatandaşlık hukukunun temel ilkelerinden birisidir. Bu kapsamda her devlet kimlerin kendi vatandaşı olacağına kendi iç hukuk kuralları ile karar verme yetkisi vardır. Ayrıca kişinin, belirli bir devletin vatandaşlığına sahip olup olmadığı konusunda ortaya çıkan sorun, o devletin hukuku uyarınca çözülür². Bu bağlamda ülkemizdeki Suriye'li sığınmacıların bu talepleri Türk iç hukuku ve bağlı bulunduğu uluslararası hukuk mevzuatı çerçevesinde çözülmesi gerekmektedir. Bu konu ile doğrudan ilgili bir yargı kararının da bulunmayışı sebebiyle bu taleplere ilişkin bir inceleme yapılması ihtiyacı gözükmemektedir.³

Tarihi sürece baktığımızda Suriye'nin dört yüz yıldan fazla Osmanlı egemenliğinde kaldığını, ancak 20 Ekim 1921 tarihinde

---

² Vatandaşlık hukuku ile ilgili temel ilkeler için bakınız: NOMER, Ergin, “*Türk Vatandaşlık Hukuku*”, : Filiz Kitabevi, İstanbul, (20. Bası) 2014, s.5 vd.; DOĞAN, Vahit, “*Türk Vatandaşlık Hukuku*”, Savaş Yayınları, Ankara, (12. Baskı) 2014, s.25vd.; GÜNGÖR, Gülin, “*Tabiiyet Hukuku*”, Yetkin Yayınları, Ankara, (2.Baskı) 2014, s.12 vd.; AYBAY, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 2006, s.9 ve 18.

³ Çalışma konumuzu dolaylı olarak ilgilendiren ve tespit edebildiğimiz Danıştay kararı nüfus kayıtlarının silinmesi ile ilgilidir. Bakınız: Danıştay, 10. Daire, E. 2004/8166, K. 2007/1387, T. 19.3.2007. Aşağıda bu karara değinilecektir.

Türkiye ile Fransa arasında yapılan ve *Ankara Andlaşması* olarak bilinen “Türk-Fransız İtilafnamesi” gereği, Osmanlı devletinden kesin olarak ayrıldığı ve İskenderun bölgesi için özel bir idare (idare-i mahsusa, manda) kurulduğunu görmekteyiz⁴. Bu idare 1936 yılında sona ermiş ve aynı bölgede Hatay Cumhuriyeti adıyla bir bağımsız bir kurulmuştur. Bu devlet daha sonra 1939 yılında Türkiye Cumhuriyetine katılmıştır.

Ülkemize gelen Suriye’li sığınmacılardan bir kısmının bu enteresan Türk vatandaşlığı talepleri iki tarihe tekabül etmektedir. Bunlardan ilki Suriye’nin Osmanlı devletinden kesin olarak ayrılması sonucunu doğuran Türkiye ile Fransa arasında yapılan ve Ankara Andlaşması olarak bilinen Türk-Fransız İtilafnamesi’nin yapıldığı tarih olan 1921 yılıdır. Diğeri de Hatay Cumhuriyeti’nin Türkiye’ye katılması ile ilgili yine Fransa ile Türkiye arasında yapılan ve *Hatay Andlaşması* olarak bilinen “Türkiye ile Suriye Arasında Arazi Mesailinin Kâfi Surette Hallini Mutazammın Anlaşma⁵” tarihi olan 23 Haziran 1939 yılıdır. Bu bağlamda söz konusu tarihlerde yürürlükte olan ve bu taleplerin dayanağı olarak gösterilen vatandaşlık ile ilgili iki hukuki düzenleme karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki 1921 yılında yürürlükte olan 23 Ocak 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, diğeri de 1939 yılında yürürlükte olan 23 Mayıs 1928

---

⁴ Türk-Fransız İtilafnamesi metni için bakınız: BOZKURT, Enver, “*Türkiye’nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı*”, Asil Yayın, Ankara, 2007, s.178-187.

⁵ Türkiye ile Suriye Arasında Arazi Mesailinin Kâfi Surette Hallini Mutazammın Anlaşma metni için bakınız: BOZKURT, s. 188-196.

tarif ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunudur⁶. Bu çalışmada öncelikle 1921 tarihli Ankara Andlaşması ve o tarihte yürürlükte olan Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesinin konumuzla ilgili hükümleri ele alınacak, daha sonra da Suriye’li sığınmacıların bu düzenlemelere dayanarak yaptıkları talepleri değerlendirilecektir. Ardından 1939 tarihli Hatay Andlaşması ve o tarihte yürürlükte olan 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun ilgili hükümleri ele alınıp daha sonra ülkemizdeki Suriye’li sığınmacıların bu kapsamda yaptığı Türk vatandaşlığı elde etme talepleri incelenecektir.

Türk hukuk tarihinde vatandaşlık ile ilgili ilk hukuki düzenleme 1869 yılında hazırlanan Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi olmuştur. Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi telsik, çıkma, ıskat, evlenmenin vatandaşlığa etkisi gibi bazı hususlar düzenlenmişti. Cumhuriyetin ilanından sonra ilk Anayasa olan 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanununda vatandaşlık kavramı kullanılmış ve vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümlere yer verilmişti. Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi Cumhuriyetin ilanından sonra 5 yıl kadar daha yürürlükte kalmış ve yerini 23 Mayıs 1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa bırakmıştır. 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu da Cumhuriyet döneminin vatandaşlık hukuku alanındaki ilk kapsamlı düzenlemesi olmuştur. 1961 Anayasasında vatandaşlık konusu daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş, “Türk Devletine

---

⁶ NOMER, s.52; DOĞAN, s.35.; GÜNGÖR, s.7.; ERDEM, B. Bahadır, “*Türk Vatandaşlık Hukuku*”, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.31-32.

vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu” hükmüne yer verilmiştir. 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 1964 yılına kadar varlığını sürdürmüş, 11 Şubat 1964 tarih ve 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 403 sayılı Kanun, vatandaşlık konusunda çağdaş gelişmelere ve 1961 Anayasasında yer alan ilkelere uygun yeni düzenlemeler getirmiştir. Şu anda Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybına dair iş ve işlemlerin yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar, 29 Mayıs 2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda (TVK) düzenlenmiştir.⁷

Bu çalışmanın esas amacı, 2011 yılından itibaren ülkemize gelen Suriye’li sığınmacıların Osmanlı Devleti ve/veya Hatay Cumhuriyeti vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığı elde etme taleplerinin hukuki olarak değerlendirilmesidir. Bu nedenle öncelikle bu çalışmanın konusu ile bağlantılı olarak söz konusu taleplere dayanak gösterilen ilgili vatandaşlık düzenlemelerindeki Türk vatandaşlığının kazanılması hususu kısaca ele alınacaktır. Daha sonra da sırasıyla Suriye’li sığınmacıların Osmanlı Devleti ve/veya Hatay Cumhuriyeti vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığı elde etme talepleri, söz konusu tarihlere yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde hukuki olarak değerlendirilecektir. Bu kapsamda Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve Türkiye ile Fransa arasında yapılan 1921 tarihli Ankara Andlaşması ile 1939

---

⁷ Türk vatandaşlık hukukunun tarihi gelişimi hakkında bakınız: NOMER, s.52 vd.; ERDEM, s.31 vd.; DOĞAN, s.35 vd.

tarihli Hatay Andlaşması'nın ilgili hükümleri inceleme konusu yapılacaktır.

II-GENEL OLARAK TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASI

Vatandaşlık, bir kişinin belirli bir devlete ait bulunduğunu ifade eden bir kavram⁸ veya kişinin etnik kökenini göstermeyen ve fakat devletle kişi arasında kurulan bir hukuki bağ olarak ifade edilmektedir⁹. *Türk vatandaşlığı* konusu Anayasal düzeyde 1982 Anayasasının (AY) 66. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre “Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.” Buradaki *Türk* kelimesiyle, Türk devletini kuran milletin adı altında, farklı, ırk, din veya kültürden gelmiş olan kişilerin Türk devletine aidiyetini belirten vatandaşlık kavramı ifade edilmektedir¹⁰. Ayrıca aynı maddede Türk vatandaşlığının, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılacağı ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilebileceği düzenlenmiş ve güvence altına alınmıştır. (AY, m.66/3) Şu anda yürürlükte olan ilgili Kanun ise 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunudur. 5901 sayılı Türk

---

⁸ FİŞEK, Hicri, *Anayasa ve Vatandaşlık*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1961, s.3; NOMER, s.3; ERDEM, s.3; DOĞAN, s.6.

⁹ GÖĞER, Erdoğan, *Türk Tabiiyet Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, (3. Baskı) 1975, s.5-6.; DOĞAN, s.8.; Vatandaşlığı düzenleyen hukuki hükümlerin içerik itibarıyla kamu hukuku niteliği hakkında bakınız: NOMER, s. 27.

¹⁰ NOMER, s.55; ERDEM, s.39-42; DOĞAN, s.21-23.

Vatandaşlığı Kanunu, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybına dair iş ve işlemlerin yürütülmesine ilişkin usul ve esasları ortaya koymuştur. İş bu Kanunun özellikle yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ihtiyaçlarına cevap vermek üzere hazırlandığı ifade edilmiştir¹¹.

Ülkemizdeki Suriye’li sığınmacılardan bir kısmı şu anda yürürlükte olan 5901 sayılı TVK’ya göre Türk vatandaşlığını elde etmek için yetkili makamlara başvuru yapmaktadırlar. *5901 sayılı Kanuna göre* Türk vatandaşlığının kazanılması için iki yol vardır. Konuyu düzenleyen 5. maddeye göre “Türk vatandaşlığı, *doğumla* veya *sonradan* kazanılır¹²”. Bu kapsamda Türk vatandaşlığı doğumla birlikte ya da farklı olarak doğumdan sonra bazı şartların yerine getirilmesi veya gerçekleşmesi sonucunda kazanılmaktadır.

TVK’nın 6. maddesi gereğince “*Doğumla* kazanılan Türk vatandaşlığı, *soy bağı* veya *doğum yeri* esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder.” Aslen kazanma şeklinde ifade edilen ve kişinin sırf Türk anneden ve/veya babadan doğmakla kendisi de dâhil başka hiçbir kimsenin ya da kurumun iradesine veya iznine gerek olmaksızın, sadece bir Türk vatandaşıdan doğmakla kanun gereği,

---

¹¹ DOĞAN, Vahit-TANRIBİLİR, Feriha Bilge-KÖŞGEROĞLU, Banu Şit, *Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı Sempozyumu-Bildiriler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008. s.79.

¹² Doğumla kazanılan vatandaşlığa *asli vatandaşlık*, sonradan kazanılan vatandaşlığa *müktesep vatandaşlık* da denilmektedir. Bakınız: NOMER, s.50-51.

kendiliğinden kazandığı *doğum yolu ile kazanma* durumu, Türk vatandaşlık hukukunun tarihi süreci içinde her zaman ilk ve asli vatandaşlık kazanma hali olarak kabul edilmiştir¹³.

Doğumla Türk vatandaşlığının kazanılması iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki Türk vatandaşı olan bir kişi ile *soy bağı*nın bulunması, diğeri ise doğan kişinin *doğum yerine* ilişkin bağılılığıdır. *Soybağı* esasını düzenleyen TVK'nın 7.maddesine göre "Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır." Burada çocuğun Türk olan anne veya babasından evlilik birliği kanuni olarak devam ederken yani evlilik birliği içerisinde doğmuş olması durumunda Türk vatandaşlığını kazanacağı belirtilmiştir. Bu durumda anne ya da babadan birinin Türk vatandaşı olması yeterli olacak Türk vatandaşı olmayan anne ya da babanın vatandaşlık durumu, çocuğun Türk vatandaşlığını kazanmasına engel teşkil etmeyecektir. 7.maddenin 2. ve 3. fıkralarında Türk vatandaşı ana ve yabancı babadan *evlilik birliği dışında* doğan çocuğun Türk vatandaşı olacağı ancak babanın Türk vatandaşı, ananın yabancı olması durumunda ise baba ile çocuk arasında soy bağı'nın kurulmasına ilişkin usul ve esasların yerine getirilmesi durumunda çocuğun Türk vatandaşı olacağı belirtilmiştir.¹⁴

---

¹³ ERDEM, s.79.

¹⁴ Soybağı (kan) esasına Türk vatandaşlığı kazanılması hakkında bilgi için bakınız: NOMER, s.63-67.; DOĞAN, s.40-53.;ERDEM, s.91-101.

*Doğum yeri*¹⁵ esasına göre Türk vatandaşlığının kazanılması ise TVK m.8'de şu şekilde düzenlenmiştir: “Türkiye’de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır.” (TVK, m.8). Bu durumda Türk vatandaşlığı için çocuğun Türkiye’de doğmuş olması ve herhangi bir yolla anne veya babasından başka bir vatandaşlık kazanamamış olması gerekmektedir. Karine olarak ise Türkiye’de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye’de doğmuş sayılacağı kabul edilmiştir. Türk vatandaşlık hukukunda doğum yeri, vatansızlık halini önlemek için ikinci derecede kullanılan bir Türk vatandaşlığını kazandırma yoludur¹⁶.

Buraya kadar anlatılanlar 5901 sayılı Kanuna göre Türk vatandaşlığının *doğumla* kazanılması yollarıdır. Türk vatandaşlığının *sonradan* kazanılması yolları ise telsik, evlenme, evlat edinme ve Kanun’da sayılmamış olmakla birlikte ilhak¹⁷ gibi sebeplerdir. TVK’da sayılan Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması yolları konumuzu doğrudan ilgilendirmediği için ele alınmamıştır. Bu çalışmada inceleme konusu yapılan talep, haddizatında TVK’da

¹⁵ Toprak esası olarak da adlandırılan doğum yeri esasına göre vatandaşlığın kazanılması ile ilgili tarihi süreç hakkında geniş bilgi için bakınız: TOPÇUOĞLU, Ali Aslan, “Modern Hukuk ve İslam’da Vatandaşlık Kavramının Hukuki Temeli”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:XVI, S:3, 2012, s.185-216.

¹⁶ Doğum yeri esasına göre Türk vatandaşlığı kazanılması hakkında bilgi için bakınız: NOMER, s.67-70.; DOĞAN, s.54-58.;ERDEM, s.102-106.

¹⁷ GÖĞER, s.92-93; FİŞEK, s. 96-97.; İlhak yoluyla vatandaşlık kazanılmasına iltihak ve arazi terki gibi sebepleri de eklemek gerekir.

düzenlenmiş olan Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybı yolları ile ilgili değildir. Çünkü ülkemizdeki Suriye’li sığınmacılar TVK’ya göre, nadiren *doğum yeri* yoluyla ve daha çok *sonradan kazanma* yolları ile Türk vatandaşlığını zaten kazanmaktadırlar. Burada inceleme konusu yapılan husus bazı sığınmacıların, kendi üst soylarının, 1921 ve 1939 yıllarında yürürlükteki mevzuat gereği Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bulduklarını, dolayısıyla da soy bağı (kan) esasına bağlı olarak hâlihazırda kendilerinin zaten Türk vatandaşı olduklarını iddia etmeleridir. Bu nedenle aşağıda bu konu incelenecektir.

III- SURIYE’Lİ SİĞİNMACILARIN OSMANLI DEVLETİ VATANDAŞLIĞI YOLUYLA TÜRK VATANDAŞLIĞINI KAZANMASI

1-Osmanlı Devletinde Vatandaşlık

Eski hukuk sistemlerinde fazla önemli bir unsur gibi görünmeyen *vatandaşlık*, 1789 Fransız İhtilâlinde sonra milliyet kavramı ile yakın ilişkisi nedeniyle üzerinde durulan bir konu olmuştur¹⁸. 19. yüzyıldan itibaren de *vatandaşlığa*, hukuk

---

¹⁸ FİŞEK, s.4, ALTUĞ, Yılmaz, *Devletler Hususî Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1973, s.9.; Osmanlı’da millet ve vatandaşlık kavramı hakkında tarihi ve sosyolojik bir değerlendirme için bakınız: ULUÇ, Özlem,

düzenlemelerinde, modern anlamdaki niteliği ile yer verilmeye başlanmıştır¹⁹. Örneğin, “1842 tarihli Prusya Vatandaşlık Kanunu’nda, “vatandaşlık” deyiminin modern anlamda kullanıldığı ve bu konuda ifadesini bulan (bazı) prensiplerin günümüz vatandaşlık kanunlarında da geçerli olduğu” ifade edilmiştir²⁰. Ayrıca 19. yüzyılda zorunlu askerlik sebebiyle kimlerin vatandaş, kimlerin yabancı sayılacağı gereği ortaya çıkmış, bu nedenle imparatorluklar ulus devlete dönüşürken, klasik *tebaa* kavramı, yerini bu günkü *vatandaş* kavramına bırakmıştır²¹.

Çoğu İslam ülkesinde olduğu gibi Osmanlı devleti de, bir imparatorluk olarak, toplumsal yapısını, İslam hukukunun esaslarıyla biçimlenen “millet” veya “ümme” sistemi üzerine inşa etmiştir²². Burada ümmet kavramı belli bir ülkeye değil, belli bir dine bağlılıkla oluştuğu için bugünkü anlamda vatandaşlık kavramından farklı bir yapıya sahiptir. Bu kapsamda İslâm devleti vatandaşlığını oluşturan şey, kişinin müşterek ülkesi, dili, rengi, doğum unsurları değil, İslâm hükümlerini benimsemesi ve inancı idi. Osmanlı imparatorluğu da Roma’dan gelen ve 18. yüzyıl sonlarına kadar izlerine rastlanan ve

---

“İmparatorluktan Ulus Devlete Vatandaşlık Halleri: Osmanlı ve Türkiye’de Vatandaşlık Politikaları”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, C:6 S:12, Temmuz-Aralık 2012, s.7-30.

¹⁹ ULUOCAK, s.1.; TOPÇUOĞLU, s.190-191.

²⁰ GÖĞER, s.15.

²¹ NÖMER, s.3.

²² TOPUZKANAMIŞ, Şafak Evran, “*Türk Hukukunda Anayasal Gelişmeler Işığında Vatandaşlık*”, 12 Levha Yayınları, İstanbul, (1.Baskı) 2013, s.127.; TOPÇUOĞLU, s.190.

ikametgâha dayanan *toprak esasının* etkisi altında kalmıştır. İslam dini nedeniyle devletin beşeri unsuru, müslim ve gayri müslim olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Osmanlı hâkimiyeti altında yaşayan ahali müslim tebaadır. Osmanlı vatandaşı kişinin eş ve çocukları da ülkede yaşamaları kaydıyla Osmanlıdır. Daimi ikametgâhı Osmanlı ülkesinde olan gayri müslim ahali ise gayri müslim tebaadır²³. Sonuç olarak Osmanlı hâkimiyeti altında yaşayan insanlar Osmanlı tebaasıdır. Osmanlı vatandaşı kişinin eş ve çocukları da, ülkede yaşamaları kaydıyla Osmanlıdır. Buna göre daimî ikametgâhı Osmanlı ülkesinde olan gayrimüslimler ise gayrimüslim tebaadır. *Kişinin tebaa olabilmesinin kriteri, ülkede ikâmettir.*²⁴

Osmanlı devletinde müslim ve gayrimüslim tebaaya hak ve ödevler tanınmış olsa da toprak esası ile ifade edilen ikamet ilkesine bağlı tebaa kavramı zamanla ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiş ve vatandaşlık kavramı özellikle Tanzimat döneminde önem kazanmaya başlamıştır.²⁵ Çünkü gayri müslim Osmanlı tebaası kapitülasyonlardan

---

²³ GÖĞER, s.14 vd.; TOPÇUOĞLU, s.190-191.; Osmanlı'dan günümüze vatandaşlık anlayışındaki hukuki ve sosyolojik gelişmeler için bakınız: POLAT, Ezgi Güzel, "Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı" *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/3, s.127-157.; NALBANT, Fatma, "Türkiye'de Vatandaşlık Anlayışının Gelişimi" III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – I, Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 15-18 Mayıs 2014, s.79-94.

²⁴ İkametgâh eski devirde tabiiyet ile beraber eşit sayılmaktaydı. Bu açıdan Osmanlılarda ikametgâhın siyasi bir tesiri vardı. SEVİĞ, Muammer Raşit, "Tabiiyet, Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilafı Bakımından İkametgâh", *İÜHF*, C:17, S:1-2, 1951,s.78.

²⁵ Tanzimat dönemi, Osmanlı'da modernleşmenin en yoğun olarak yaşanmaya başladığı dönemdir. Modernleşme, tüm kurumları biçimlendirdiği gibi vatandaşlık kavramını da biçimlendirmiştir. Bu kapsamda Gülhane Hattı

yararlanabilmek amacıyla yabancı bir devlet vatandaşlığına geçmekte ve bu yabancı vatandaşlığı Osmanlı devletine karşı kullanmaktaydı. Bu kişilerin sayısının artması üzerine Osmanlı devleti Osmanlı vatandaşlığını kanuni bir düzenlemeye tabi tutmak ihtiyaç ve zaruretini hissederek 23 Ocak 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesini kabul etmiştir.²⁶

2.Tabiiyeti Osmaniye Kanunnamesi (TOK)

Tabiiyeti Osmaniye Kanunnamesi (11 Kanun-ı Sani 1284-10 Şevval 1285) 23 Ocak 1869 tarihinde Osmanlı devletinin ilk vatandaşlık kanunu olarak yürürlüğe girdi ve 1 Ocak 1929'a kadar (60 yıl) yürürlükte kaldı²⁷. Yukarıda belirtildiği gibi aslında

---

Hümayunu, Islahat Fermanı ve Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesinin Tanzimat dönemindeki vatandaşlığa yönelik önem arz eden belgeler olduğu söylenebilir. Tanzimat Dönemi'nde sorunları aşabilmek için, Osmanlı kardeşliğini sağlayacak politik-hukuki bir Osmanlı kimliği ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bakınız: TOPUZKANAMIŞ, s.171-181.; Tanzimat fermanı ile başlayan ve Islahat fermanı ile devam eden süreçte, Osmanlı devleti ile tebaası arasındaki bağın giderek laikleştiği, siyasi ve hukuki açıdan ele alındığı bir döneme girildiği söylenebilir. Bakınız: GÜNGÖR, s.6.

²⁶ ARAT, Tuğrul, "Türk Vatandaşlığından Iskat Edilenlerin Mülkiyet ve Miras Hakları", AÜHFD, Yıl:1974 Cilt:31 Sayı:1-4, (s.279-360) s.287. NOMER, s.52.; ERDEM, s.31; DOĞAN, s.35.

²⁷ Kanun metni için bakınız: UNAT, İlhan, *Türk Vatandaşlık Hukuku, Metinler-Mahkeme Kararları*, Ankara 1966, s. 8 vd.; GÖĞER, s.19-20.; AYBAY, s. 69.; FİŞEK, s.6.; Ayrıca Kanunname ile ilgili olarak bakınız: OSMANAĞAOĞLU, Cihan, "*Tanzimat Dönemi İtibariyle Osmanlı Tabiiyetinin (Vatandaşlığının) Gelişimi*", Legal Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.195; SERBESTOĞLU, İbrahim, "Zorunlu Bir Modernleşme Örneği Olarak Osmanlı Tabiiyet Kanunu" *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi) Dergisi*, S:29, 2011, s.193-214.;

Kanunnamenin çıkarılış amacı, gayrimüslim tebaanın kapitülasyonlarla yabancı ülke vatandaşlarına tanınmış hak ve ayrıcalıklardan yararlanma teşebbüsü, hatta Osmanlı topraklarında yaşamaya devam ettikleri halde yabancı ülkelerin vatandaşlığına geçmeleri ve bunların sayılarının giderek artması idi²⁸. 1851 tarihli Fransız Vatandaşlık Kanunundan esinlenerek hazırlanmış Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Müslüman olup olmamanın vatandaşlık bakımından önem taşımasına son vermiş ve İslam dünyasının vatandaşlık hukuku alanında bir dönüm noktası olarak ortaya çıkmıştır²⁹. Böylece müslim ve gayrimüslim ayrımının kalkmasıyla etnik ve dini unsurlardan arındırılmış bir vatandaşlık anlayışı, 1869 tarihli tabiiyeti Osmaniye Kanunnamesi hükümlerinde kendisini göstermiştir³⁰.

---

²⁸ NOMER, s.52.; ERDEM, s.31; DOĞAN, s.35.

²⁹ AYBAY, s.25. “Tabiiyeti Osmaniye Kanunnamesi’nin belki mükemmel değil, ancak neşredildiği zamana göre fevkâlâde bir vesika olduğu ve İslâm dünyası için vatandaşlık hukuku sahasında bir dönüm noktası teşkil ettiği” görüşü için bakınız. FİŞEK, s.7., Bu konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: TOPUZKANAMIŞ, s.182.

³⁰ GÜNGÖR, s.6. Kanunnameyi takiben Osmanlı Devleti’nin ilk anayasası olan ve 1876’da yürürlüğe giren Kanun-i Esasi’nin “Tebaa Devleti Osmaniye’nin Hukuku Umumiyesi” başlığı altında yer alan 8’inci maddesinde, Osmanlı devleti tabiiyetinde bulunan herkesin hangi din ve mezhepten olursa olsun istisnasız *Osmanlı* olarak adlandırılacağı ifade edilirken 17. maddesinde herkesin devlete karşı hak ve yükümlülüklerinde eşit olduğu belirtilmiştir. 1921 tarihli ve 85 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve onu değiştiren 364 sayılı kanunda vatandaşlığa ilişkin düzenleme yer almamıştır. 1924 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanununda ise ilgili hükümlerde Türk terimi kullanılmıştır. Bakınız: GÜNGÖR, s.8-9.; Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Kanunu Esasi’den önce neşredilmesine rağmen, Kanunu Esasi’de tabiiyetin kazanılması ve kaybı şartlarının kanun tarafından tespit edileceği düzenlendiğinden dolayı, memleketin tabiiyete müteallik

Dokuz maddeden ibaret olan Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile Osmanlı vatandaşlığının kazanılması bakımından kural olarak *soybağı* (kan) esas ilkesi benimsenmişti. Osmanlı toprakları içinde ya da dışında Osmanlı vatandaşı olan anne ya da babanın çocuğunun, Osmanlı vatandaşı olacağı kabul edilmişti. (TOK, m.1) Bu durumda sadece anası Osmanlı vatandaşı olan çocuk Osmanlı vatandaşlığını kazanamamaktaydı³¹.

TOK, *toprak (doğum yeri)* esasına da istisnai olarak yer vermişti: Osmanlı ülkesinde doğanlar erginliğe (sinn-i rüşte) ulaşmalarından başlayarak üç yıl içinde Osmanlı vatandaşlığı elde etme yolunda talepte bulunabileceklerdi³² (TOK, m.2). “TOK’un 2.maddesinde kabul edilen *toprak* esasına göre bir kimsenin Osmanlı tabiiyetini kazanabilmesi için dört şartın yerine gelmesi gerekliydi³³. Bunlar, a-Osmanlı devletinin toprakları içinde yabancı bir ebeveynden doğmuş olmak. b-Tebaası olunan devlet kanununa göre reşit olmak. c-Reşit olduktan sonra üç seneyi geçirmemek. d-Talepte bulunmak. Görüldüğü gibi toprak esasına göre Osmanlı vatandaşlığı

---

meseleleri tanzim eden hükümler vasfını muhafaza etmişlerdir. Bakınız: FİŞEK, s.15-16.

³¹ AYBAY, s.26.; TOPUZKANAMIŞ, s.185.

³² AYBAY, s.26.; Diğer bir görüşe göre TOK’un 2.maddesinde düzenlenen husus toprak esas ilkesi ile ilgili olmayıp, vatandaşlığın seçme hakkı ile sonradan (müktesep) kazanılması ile ilgilidir. Bu görüş için bakınız: BERKİ, Osman Fazıl, “Türk Vatandaşlığı Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi” (Toprak Esası), *AÜHFD*, Cilt:27 Sayı:1-2, 1970, s.67-75.; “Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi toprak esasına çok yer vermemiştir” görüşü için bakınız: SEVİĞ, s.78.

³³ OSMANAĞAOĞLU, s.203.

kazanılmasında 2.maddede belirtilen şartlar arasında *ikamet unsuru* yoktur.

TOK'un ilginç bir özelliği de, Osmanlı ülkesinde *ikamet eden* herkesi Osmanlı vatandaşı saymasıydı. Osmanlı devletine karşı yabancı vatandaşlık ileri sürülmesini engellemek amacıyla konulduğu anlaşılan bu hükme göre, yabancı vatandaşlığı ileri sürenlerin, bunu ispat etmesi gerekiyordu (TOK, m.9).³⁴

Kanunnamenin 3. ve 4. maddeleri, yetkili makam kararı ile vatandaşlığa alınma halini yani *telsik*³⁵ yoluyla Osmanlı vatandaşlığının kazanılmasını düzenlemişti. Telsik yoluyla vatandaşlık kazanabilmek için, tebaası olunan devlet kanununa göre reşit olmak, Osmanlı memleketinde beş sene ikamet etmek ve talepte bulunmak gerekliydi³⁶.

Kanunnamenin 5. maddesinde, izinsiz bir şekilde yabancı ülke vatandaşlığına geçenlerin, yabancı devlet vatandaşlıklarının yok hükmünde olduğu ve kendilerinin yine de Osmanlı devleti vatandaşı sayılacağı düzenlenmişti. 6. maddede ise yabancı bir devletin askerlik yükümlülüğünü yerine getiren kimsenin tabiiyetten ıskat edileceği ve Osmanlı ülkesine dönmesinin yasaklanacağı yer almaktaydı³⁷.

---

³⁴ AYBAY, s.26.

³⁵ Telsik kavramı için bakınız: NOMER, s.75.

³⁶ OSMANAĞAOĞLU, s.206.

³⁷ TOPUZKANAMIŞ, s.185. "Kişinin iradesi dışında, idarenin tek taraflı tasarrufu ile vatandaşlığın kaybı, milletlerarası hukuka aykırı görülmemiş ve 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde de bazı sınırlamalarla kabul

Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, 27.11.1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun yürürlük tarihi olan 1 Ocak 1929'a kadar yürürlükte kalmıştır. Bu bağlamda ülkemizdeki Suriye'li sığınmacıların taleplerine dayanak gösterdikleri Ankara Andlaşması'nın yapıldığı tarih olan 20 Ekim 1921 tarihinde Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi yürürlükteydi. Şu halde Suriye'li sığınmacıların talepleri 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Andlaşması ve 23 Ocak 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Suriye'li sığınmacıların talepleri özetle şu şekildedir: Talepte bulunan kişilerin üstsoylarının Ankara Andlaşması'nın yürürlüğe girdiği sırada Türk (daha doğrusu Osmanlı) vatandaşı olduğu, o zaman yürürlükte olan Kanunname gereği soybağı esasına göre Türk babanın soyundan gelenlerin Türk olacağı, sonuç olarak kendilerinin zaten soybağı esasına göre Türk vatandaşlıklarını sürdürdükleri iddiasıdır. Dolayısıyla talepte bulunan kişiler başvurdukları mahkeme veya idareden sadece bu hususun tespit edilmesini istemektedir.

---

edilmiştir. Beyannamenin 15. maddesinin ikinci fıkrasına göre, '*hiç kimse, keyfi olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz*'. Dolayısıyla, milletlerarası hukukta '*keyfi*' olmamak şartıyla devletin tek yanlı olarak, kişinin iradesi dışında vatandaşlığına son verilebileceği kabul edilmektedir. Benzer şekilde, Avrupa Vatandaşlığı Sözleşmesi'nin 4. maddesinin (c) fıkrasında da '*hiç kimse keyfi olarak vatandaşlığından mahrum bırakılamayacaktır*' hükmü bulunmaktadır." Bakınız: ÖZTÜRK, Necla, "Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı'nın Vatandaşlığın İrade Dışı Yollarla Kaybı Yollarına Yaklaşımı", *TBB Dergisi*, Sayı:73, 2007, s.97-98.

3-Suriyeli Sığınmacıların Osmanlı Vatandaşlığı Yoluyla Türk Vatandaşlığı Kazanma Taleplerinin Değerlendirilmesi

Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi vatandaşlığın kazanılması yönünden *soybağı* esasını kabul etmiş *toprak* esasını ise bazı şartların sağlanması halinde istisnai olarak dikkate almıştır. Kanunname'ye göre anne ve babası ya da sadece babası Osmanlı olanlar Osmanlı vatandaşı sayılacaktı. Ayrıca bu Kanunname'ye göre, Osmanlı ülkesinde ikamet eden herkes Osmanlı vatandaşı sayılmaktaydı. Bu hususlar üzerine aşağıdaki ihtimal ve değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

a-Türkiye ile Fransa arasında 20 Ekim (Teşrin-i Evvel) 1921 tarihinde yapılan ve Ankara Andlaşması olarak da bilinen Türk-Fransız İtilafnamesi ile Suriye ülkesi kesin olarak Osmanlı devletinden ayrılmıştır.³⁸ Milletlerarası hukukta tartışmasız olarak kabul edilen ilkelerden birisi de ardıllık (halefiyet) halinde yani bir ülke parçasının el değiştirmesi durumunda önceki devlet vatandaşları kural olarak sonraki devlet vatandaşlığına doğrudan geçmeleridir. Bununla birlikte bu genel kurala, andlaşma yapan devletlerin rızaları ile el değiştiren ülkedeki halka vatandaşlıklarını seçme hakkı tanınması veya zorunlu mübadeleye tabi tutulması gibi istisnalar

---

³⁸ Ancak İtilafname'nin 7. maddesi ile İskenderun bölgesinde özel bir yönetim (usul-ü idare-i mahsusa, manda) kurulmuştur.

getirilebilmektedir.³⁹ Bu ilkeye göre baktığımızda Türk-Fransız İtilafnamesi'nde Suriye'de yaşayan kişilerin vatandaşlığının geçişine ilişkin bir hüküm yoktur. Bu konuda söz konusu tarihte yürürlükte olan evrensel bir düzenleme de bulunmamaktadır. Şu halde milletlerarası örf ve adet hukukuna bakılması gerekir. Bu durumda Türk-Fransız İtilafnamesi'nin yürürlük tarihi olan 20 Ekim 1921 tarihine kadar Suriye ülkesinde yaşayan halk her ne kadar Osmanlı vatandaşı ise de, bu tarihten itibaren *kendi iradeleri dışında milletlerarası andlaşma gereği*⁴⁰ Osmanlı vatandaşlıklarını kaybettiği ve Suriye vatandaşlığını kazandığı söylenebilir. İtilafnamede özel bir hüküm konularak halka seçim/tercih hakkı da öngörülmediğine göre İtilafname'nin yürürlük tarihinde Suriye topraklarında ikamet eden halkın Osmanlı vatandaşlığını kaybetmiş sayılması gerektiği sonucuna ulaşabiliriz. Dolayısıyla İtilafname ile Osmanlı vatandaşlıklarını kaybetmiş olan kişilerin altsoyu olan (veya olduğunu iddia eden) Suriye'li sığınmacıların, bugün Türk vatandaşlıklarını korudukları iddiasının hukuki temeli yoktur.

b-Burada Suriye'li sığınmacıların üst soylarının İtilafname'nin yürürlük tarihinde uygulanmakta olan Kanunnamedeki soybağı esası

³⁹ PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s.368 vd.; ACER, Yücel-KAYA, İbrahim, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, (5.Baskı) 2014, s.393 vd.

⁴⁰ Kişinin milletlerarası andlaşma gereği vatandaşlığı kaybetmesi *hiç kimsenin kendi iradesi dışında keyfi olarak vatandaşlığından mahrum bırakılmayacağı* ilkesinin önemli bir istisnasını teşkil ettiği söylenebilir. Vatandaşlığın irade dışı yollarla kaybı yolları hakkında geniş bilgi için bakınız: ÖZTÜRK, s.95-131.

ile Türk vatandaşlıklarını sürdürdükleri iddia edilebilir mi? İtilafname'nin yürürlüğe girdiği tarihte her ne kadar kanun ile uluslararası andlaşmadan hangisine üstünlük tanınacağına dair bir hüküm bulunmasa da, İtilafname'ye rağmen Osmanlı devletinden ayrılan Suriye ülkesinde yaşayan kişilerin, yürürlükteki Kanunname'ye göre Osmanlı vatandaşlığını koruduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle İtilafname ile Osmanlı vatandaşlığını kaybetmiş olan kişilerin altsoyunun soybağı esasına göre Türk vatandaşlığını sürdürmesi de söz konusu olmayacaktır.

c-Burada şöyle bir ihtimal de akla gelebilir: Suriye'li sığınmacıların üst soylarının söz konusu tarihte Kanunname'de öngörülen *toprak* esası ile Osmanlı vatandaşlıklarını koruması mümkün mü? Yukarıda belirtildiği gibi Kanunname'nin 2.maddesine göre bir kimsenin Osmanlı tabiiyetini toprak esası bağlamında kazanabilmesi için dört şartın yerine getirilmesi gerekiyordu: Bunlar Osmanlı devletinin toprakları içinde yabancı bir ebeveynden doğmuş olmak, tebaası olunan devlet kanununa göre reşit olmak, reşit olduktan sonra üç seneyi geçirmemek ve talepte bulunmak. Kanunname'de sayılan bu şartı yerine getirerek Osmanlı vatandaşlığını kazanmış bir kişi, İtilafname'nin yürürlük tarihinde Suriye ülkesinde bulunuyorsa yine İtilafname'ye göre Osmanlı vatandaşlığını kaybetmiş durumdadır. Yani bu ihtimalde de Suriye'li sığınmacıların üst soylarının Kanunname'de öngörülen *toprak* esası ile Osmanlı vatandaşlıklarını koruduğu iddiası yerinde değildir. Dolayısıyla şu

anda Osmanlı vatandaşlığını andlaşma ile kaybetmiş olan kişilerin altsoyunun da Türk vatandaşlığını sürdürmesi söz konusu olamaz. İtilafname'nin yürürlük tarihinden önce Suriye ülkesinde bulunup da Osmanlı vatandaşlığını henüz elde etmemişse İtilafname'nin yürürlüğü onların durumunda bir değişiklik yapmayacaktır. İtilafname'nin yürürlük tarihinden sonra Suriye ülkesinde doğan kişiler zaten Osmanlı ülkesinde doğma şartını yerine getirmedikleri için Osmanlı vatandaşı olamayacaktır. Dolayısıyla bu ihtimalde de sığınmacıların üstsoyların toprak esasına göre Osmanlı vatandaşı oldukları iddiası da yerinde değildir.

d-Ancak burada şöyle bir ihtimal söz konusudur: İtilafname'nin yürürlük tarihinden sonra, ister asli ister müktesep Türk vatandaşlığı bulunan kişiler, Türk vatandaşlığını herhangi bir yol ile kaybetmeksizin Suriye ülkesine geçmiş ve orada yaşamaya başlamışsa bu kişilerin Türk vatandaşlığını koruduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu kişilerin altsoyu da daha sonradan Türk vatandaşlığını başka bir sebeple kaybetmemişse Türk vatandaşlığı söz konusu olabilecektir. Fakat bu halde talepte bulunan sığınmacının bu durumu yani üstsoyunun İtilafname'nin yürürlük tarihinde Türk vatandaşı olduğunu, İtilafname'nin yürürlüğü ile Türk vatandaşlığını kaybetmediğini (yani Suriye'de ikamet etmediğini), yürürlük tarihinden sonra da herhangi bir şekilde Türk vatandaşlığını kaybetmeden Suriye ülkesine geçip orada yaşamaya başladığını ve kendisinin de o kişinin altsoyu olduğunu ispat etmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak bu son ihtimal haricinde ülkemizdeki Suriye'li sığınmacıların Osmanlı vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığını elde etmesi veya soybağı esaslı ile Türk vatandaşlığını sürdürdüğü iddiasının hukuki temeli yoktur. Ancak bu son ihtimalde İtilafname'nin yürürlük tarihinde Türk vatandaşlığı bulunan ve İtilafname'nin yürürlüğü ile Türk vatandaşlığını kaybetmeyen kişilerin günümüzdeki altsoyları bakımından Türk vatandaşlığını koruduğu söylenebilecektir. Diğer bir ifade ile şu anki sığınmacıların üstsoylarının İtilafname'nin yürürlük tarihinde Osmanlı (Türk) vatandaşlığını herhangi bir şekilde kaybetmemiş olmaları şartıyla, bu kişilerin altsoyu olduğunu ispat eden sığınmacıların Türk vatandaşlığının devam ettiği söylenebilir.

IV- SURIYE'Lİ SİĞİNMACILARIN HATAY CUMHURİYETİ VATANDAŞLIĞI YOLUYLA TÜRK VATANDAŞLIĞINI KAZANMASI

1-Genel Olarak

I. Dünya savaşından sonra Hatay (o zamanki adıyla İskenderun), İngiliz ve Fransız kuvvetlerince işgal edilmişti. İlk işgal edilen yerler İskenderun ve havalisi idi. Aslında Ortadoğu bölgesi, İtilaf devletlerinin kendi aralarında 1916'da yaptıkları Sykes-Picot Antlaşmasına göre İngiltere ve Fransa arasında paylaşılmıştı. Bu

Andlaşma'ya göre Suriye, Lübnan ve Hatay'ı da içeren sancak bölgesi Fransa'ya verilmişti⁴¹.

Ancak şartların değişmesi ile Ankara Hükümeti ile Fransa arasında Ankara'da 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Anlaşması hükümlerine göre Antakya-İskenderun ve havalisi, bir gün tekrar alınacağı güvencesiyle Fransa mandasına bırakıldı. Bu Andlaşma'nın 7. maddesine göre İskenderun Bölgesi (Hatay) için özel bir idare usulü tesis olunacaktı. Bu bölgelerin Türk ırkından olan ahalisi, kültürlerin inkişafı için her türlü kolaylıktan faydalanacak ve Türk lisanı orada resmi dil olacaktı. (m.7)

Tekrar geri alınma güvencesiyle Fransız mandasına bırakılan Hatay bölgesi için mücadeleler uzun süre devam etmiş ve Avrupa'da baş gösteren savaş (II. Dünya Savaşı) tehlikesi, daha sonra Türkiye'nin Hatay konusunda istediğini almasını sağlamıştır⁴². Bu kapsamda 1936 yılında Fransız Manda Yönetimi'nin son bulmasıyla öncelikle bağımsız bir Hatay Cumhuriyeti kurulmuş daha sonra da 23 Haziran 1939'da Türkiye ile Fransa arasında, Hatay'ı Türkiye'ye bırakan bir andlaşma imzalanmıştır⁴³.

---

⁴¹ AKYOL, Esra Demirci, *Sınırdaki Kimlikler: Türkiye'ye İlhak Sürecinde Hatay*, Libra Kitap, İstanbul, 2010, s.60.

⁴² AKYOL, s.79.

⁴³ PAZARCI, s.240.; Hatay'ın anavatana iltihakı hakkında ilk haber Londra Radyosunun 26 Nisan 1939 günü yayınında duyuldu. Bu habere göre Hatay'ın Türkiye'ye iadesi hakkında Türkiye ile Fransa arasında tam bir anlaşmaya varıldığı, devir teslim işlemlerinin de yakında yapılacağı bildirildi. Kısa bir süre sonra 23 Haziran 1939 günü Fransa ile İskenderun (Hatay) mıntikasının

Andlaşma'ya göre Fransız askerleri, Hatay'ı bir ay içerisinde terk edecek ve Hatay halkı Türkiye, Suriye ve Lübnan'dan hangisinde yaşamak istiyorsa altı ay içerisinde karar verecekti. Aynı gün, Hatay Meclisi Türkiye'ye iltihak⁴⁴ etmeye karar vermiştir. 23 Temmuz 1939'da Fransız askerleri, Hatay'ı Türk askerlerine bir törenle teslim etmiştir.

2-Hatay Andlaşması'nda ve 1312 sayılı Kanunda Vatandaşlığa İlişkin Hükümler

23 Haziran 1939 tarihli Hatay Andlaşması olarak da bilinen "Türkiye ile Suriye Arasında Arazi Mesailinin Kâfi Surette Hallini Mutazammın Anlaşma"nın 1. maddesinde sınırlara ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Buna göre Fransız kuvvetleri tayin edilen hattın ötesinde bulunan araziye en geç 23 Temmuz 1939'a kadar tahliye edeceği ve aynı tarihte Fransız makamlarının elinde kalan yetkilerin devri de ikmal edilmiş bulunacağı belirtilmiştir.

Andlaşmanın 2, 3, 4 ve 5. maddelerinde ise ilhak sürecinden sonraki vatandaşlık işlemlerine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Hatay

---

Türkiye'ye iadesine dair Hatay Andlaşması imzalandı. 28 Haziran 1939 günü Hatay Hükümetinin Bakanlıkları lağvedildi. Bakınız: TEKİN, Mehmet, "Tarihte Hatay ve Hatay Devleti", *Hatay Müzesi Seri Konferansları*, Hatay, 1986, s.85 vd.

⁴⁴ *İltihak* kavramı *ilhak* kavramından farklıdır. İltihak bir devletin başka bir devlete katılması anlamına gelirken ilhak, bir devletin başka bir devletin ülkesinin tamamını veya bir bölümünü tek taraflı olarak ele geçirmesidir. İlhak kavramı için bakınız: ACER-KAYA, s.150.; İltihak (katılma) kavramı için bakınız: PAZARCI, s. 356.

Andlaşmasının 2. maddesine göre, “Birinci maddenin son fıkrasında mevzubahis arazide mütemekkin (ikamet eden) Hatay vatandaşları Türkiye tabiiyetini bihakkın iktisap edecektir.” Şu halde Fransızların boşaltacağı sınırlar içerisinde kalan Hatay Devleti sınırları içinde ikamet eden Hatay vatandaşları artık Hatay’ın anavatana katılmasıyla Türk vatandaşı sayılacaklardır. Burada uluslararası hukukta ardılık (halefiyet) hallerinden biri olan bir devletin başka bir devlete katılma yoluyla tüzel kişiliğinin sona ermesi ve bu suretle o ülkede ikamet eden kişilerin vatandaşlığının iltihak olunan devlet vatandaşlığına geçmesi söz konusudur.⁴⁵ Buna göre Hatay Andlaşması’nın yapılış tarihinde Hatay bölgesinde ikamet eden kişiler Türk vatandaşlığını *ikamete bağlı olarak andlaşma gereği doğrudan* kazanmışlardır. Türk vatandaşlığının andlaşma gereği kazanılmasında aranan şart ise Hatay sınırları içinde *ikamet* etmektir.⁴⁶

Andlaşma’nın 3. maddesi ise “İkinci madde mucibince Türkiye tabiiyetini iktisap eden 18 yaşını mütecaviz olan kimseler işbu Anlaşmanın mer’iyete girdiği tarihten itibaren 6 aylık bir müddet zarfında Suriye veya Lübnan tabiiyetini ihtiyar etmek hakkını haiz olacaklardır.” diyerek Türk vatandaşlığını andlaşma gereği kazanan

---

⁴⁵ PAZARCI, s.368 vd.; ACER-KAYA, s.393 vd.

⁴⁶ Andlaşma gereği vatandaşlığın değişmesinde genellikle başvuru uygulama, o yerde ikamet eden kişilerin vatandaşlıklarının değişmesidir. Türkiye’nin akdetmiş olduğu milletlerarası andlaşmalarda bunu görmek mümkündür. Bakınız: SEVİĞ, s.81.

kişilere seçme hakkı tanımıştır.⁴⁷ Bu kapsamda Andlaşma'nın 2.maddesine Türk tabiiyetini kazanmış olan ve 18 yaşını aşmış olan kimseler Andlaşma'nın yürürlük tarihinden itibaren 6 aylık bir süre içinde Suriye ya da Lübnan vatandaşlığını seçebileceklerdi. Bu seçme hakkından yararlanmak isteyenler, ikametgâhlarının bağlı bulunduğu idari makama dilekçe ile başvurarak seçim haklarını kullanabileceklerdi.

Hatay Andlaşmasının 4. maddesi ise şu şekildedir; “Üçüncü maddenin ahkâmına tevfikân hakkı hıyarlarını istimal eden kimseler, müteakip 18 ay zarfında ikametgâhlarını Türkiye'nin haricine nakletmeğe mecbur olacaklardır. Bunlar, mutasarrıf oldukları emval-i gayrimenkuleyi tasfiyeye mecbur olacaklar ve her türlü menkul malları ile hayvanlarını elden çıkarmak veya beraberlerinde götürmek hususunda serbest olacaklardır.” Bu kapsamda üçüncü maddenin hükümlerine uygun olarak seçme hakkını kullananlar, yani Suriye ya da Lübnan vatandaşlığını seçenler 18 ay içinde ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımak ve sahip olduğu taşınmazları tasfiye etmek zorundadırlar. Ayrıca bu kişiler her türlü taşınır malları ile hayvanlarını elden çıkarmak veya beraberlerinde götürmek hususunda serbest olacaklardır.

---

⁴⁷ Bu tür ilhak, iltihak veya arazi terkine dair andlaşmalarda vatandaşlık bakımından halefiyet konusunda söz konusu ülkede ikamet eden kişilere seçme hakkı tanınması istisnai bir durumdur. Bakınız: PAZARCI, s.368 vd.; ACER-KAYA, s.393 vd.

Son olarak antlaşmanın 5. maddesinde ise 2'nci, 3'üncü, 4'üncü madde hükümleri gereğince kazanılan vatandaşlıklarda evli kadınların kocalarına, 18 yaşından küçüklerin ise ebeveynlerinin vatandaşlıklarına ya da onların seçimine tabi olacakları belirtilmiştir.

Diğer yandan Hatay Andlaşması'nın yapıldığı tarihte 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu yürürlükteydi. 1312 sayılı kanunun 1. maddesine göre; “Bir Türk baba veya ananın, Türkiye’de veya ecnebi memlekette doğan çocukları Türk vatandaşdır.” Kanunun 2. maddesinin (c) bendinde Türkiye’de veya ecnebi memlekette evlilik haricinde Türk vatandaşı anneden doğan veya Türk vatandaşı babadan olan çocukların da Türk vatandaşı olacağı öngörülmüştür. Bu kapsamda çocuğun evlilik içinde veya dışında olmasına bakılmaksızın, Türk anne veya babadan olan çocuklar Türk vatandaşlığını elde etmektedir⁴⁸.

---

⁴⁸ BERKİ, Osman Fazıl, “Türk Vatandaşlığı Kanununun Asli Tabiiyete Mütteallik Hükümleri” (Asli Tabiiyet), *AÜHFD*, Cilt:7, Sayı 1-2, 1950, s.146-159.; ESEN, Emre, “Türk Vatandaşı Anneden Doğmalarına Rağmen Türk Vatandaşlığını Kazanamayanların Hukukî Durum”, *İÜHF*, C:LXVII, S:1-2, 2009, s.120. Buna karşılık 11 Şubat 1964 tarihinde 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun 1. maddesinde Türkiye içinde veya dışında Türk babadan olan ya da Türk anadan doğan çocuklar doğumlarından başlayarak Türk vatandaşı olacağı esasını kabul etmiştir.

3-Suriye’li Sığınmacıların Hatay Cumhuriyeti Vatandaşlığı Yoluyla Türk Vatandaşlığını Kazanma Taleplerinin Değerlendirilmesi

23 Haziran 1939 tarihli Hatay Andlaşması olarak da bilinen “Türkiye ile Suriye Arasında Arazi Mesailinin Kâfi Surette Hallini Mutazammın Anlaşma”nın ilgili hükümlerine göre şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

a-Öncelikli olarak Hatay Anlaşmasının 1.maddesinde gösterilen ve Fransız kuvvetleri tarafından tahliye edilen sınırlar içinde mütemekkin (ikamet eden) şahıslar, Andlaşma gereği doğrudan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kazanmışlardır. Buradaki *mütemekkin* ifadesini hukuki anlamda yerleşim yeri (ikametgâh) olarak anlamak amaca uygun olacaktır.⁴⁹ Şu halde yerleşim yeri, Andlaşma’da belirtilen sınırlar içinde bulunan kişiler, herhangi bir başvuru ya da başka bir işleme gerek kalmaksızın, *andlaşma gereği kendiliğinden* Türk vatandaşlığını kazanmış kabul edilecektir. Bu hukuki olayda, vatandaşlık konusunda bir devletin tüzel kişiliğinin sona ererek başka bir devlete *iltihakı*⁵⁰ sebebiyle *halefiyet* hali

---

⁴⁹ İstanbul’daki Rumlar ile Trakya’daki Türkler’in mübadelesi sırasında kimlerin *mütemekkin* sayılacağına ilişkin olarak çıkan ihtilafta Sürekli Adalet Divanından istişari mütalaa istenmiştir. Divan, *mütemekkin* (etabli) “tabirinin sürekli bir oturma ile hâsıl olan bir hali fiiliyi istihdaf ettiğini ve binaenaleyh mübadeleden istisna edilmesi lâzım gelecek kimselerin o yerlere muayyen tarihten evvel gelerek oralarda devamlı surette oturmak niyetiyle oturmakta bulunmuş olmaları lâzım geleceğini belirtmiştir.” Bakınız: SEVİĞ, s.81.

⁵⁰ Az yukarıda belirtildiği gibi *iltihak*, *ilhaktan* farklı bir kavramdır. Ancak ardılık konusunda aynı sonuçları doğurmaktadır. Burada önemli olan ilhak edilen veya

bulunmaktadır. Bu durum, uluslararası hukukta genel kabul gören anlayışa uygun olarak *uluslararası andlaşma yoluyla vatandaşlığın elde edilmesi* halinin tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Türk vatandaşlığını Hatay Andlaşması gereği kazanan *bu kişilerin alt soyu da*, o tarihte yürürlükte olan 1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu gereği Türk vatandaşlığını kazanmış bulunmaktadır. Burada özellikle 1312 sayılı Vatandaşlık Kanunundaki *soybağı* esasını ile Türk vatandaşlığının elde edilmesi önem arz etmektedir.

İşte bu noktada şöyle bir hukuki sorun karşımıza çıkabilir: Türk vatandaşlığını Andlaşma gereği kazanan bu kişiler veya alt soyları Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair bir başvuru yapmadan Suriye ülkesine geçmiş ve orada yaşamaya başlamış ise bu kişilerin vatandaşlık durumu ne olur? Söz konusu tarihte yürürlükte olan ve soybağı esasını benimsemiş 1312 sayılı kanuna göre, Türk anne ya da babadan yabancı (ecnebi) memlekette doğan çocuklar da

---

iltihaka konu olan yerde ikamet eden kişilerin vatandaşlığının değişmesi keyfiyettir. Bu kapsamda şu cümleleri aynen aktarıyoruz: “Bilindiği üzere toprak ilhakında o yer ahalisinden kimlerin tâbiyeti bu ilhak dolayısıyla değişmesi lâzım geleceği meselesi beynelmilel münasebetlerde ehemmiyeti haizdir. Nazariyatta en ziyade makbul olan hal şekli o yerde ikametgâh sahibi olanların tâbiyetinin değişmesidir. Fiiliyatta bu hükmün muahedelere dercedildiği kesretle vakidir. Bizim akdetmiş olduğumuz bir takım muahedelerde ikametgâha yer verdiğimiz görülür. Bazen mukim tabiriyle, hazan da yerleşmek tabiriyle ifade edilen bu esas, ikametgâh mefhumunun tayinine bağlıdır.” Bakınız: SEVİĞ, s.81. Bu kapsamda mesela Lozan Barış Andlaşması'nın 30.maddesinde Türkiye'den ayrılmış olan ülkeler üzerinde yaşayan kişilerin, o ülke üzerindeki devletin vatandaşlığına geçeceği öngörülmüştü. Andlaşma metni için bakınız: BOZKURT, s.15.

Türk vatandaşı olmaktadır. Bu durumda yabancı memleketteki anne ya da babadan sadece birinin Türk olması yeterlidir. Bu kapsamda Hatay'da yerleşim yerine sahip olup da Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair seçme hakkını kullanmayan⁵¹ ve fakat Suriye ülkesine geçen ve orada yaşamaya başlayan bu kişilerin Türk vatandaşı olduğu kabul edilmelidir. Çünkü bu kişiler andlaşma gereği Türk vatandaşlığını elde etmişler ve Andlaşma'da belirtilen 6 aylık süre içinde de Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair idari makamlara başvuruda bulunmamışlardır. Dolayısıyla bu kişilerin *altsoyunun* da soybağı esası ile Türk vatandaşlığını kazandığı sonucuna ulaşılabilir.

Türk vatandaşlığını Andlaşma gereği kazanan (ve Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair bir başvuru yapmadan Suriye ülkesine geçen ve orada yaşamaya başlayan) bu kişilerin herhangi bir şekilde Suriye vatandaşlığını elde etmiş olması zaten mevcut Türk

---

⁵¹ Hatay'da yerleşim yerine sahip olup da Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair seçme hakkını kullanmayan kişilerin Türk vatandaşı olduğunu ifade eden bir Danıştay kararı bulunmaktadır. Kararda "Hatay'ın anavatana katılması ile birlikte imzalanan Hatay Anlaşması'nın 2. maddesinde, Anlaşmanın kapsadığı sınırlar içinde oturan Hatay vatandaşlarının, Türkiye Vatandaşlığını bihakkın kazanacakları hükmüne yer verildiği, anılan Anlaşmanın 3. maddesinde de, ikinci madde uyarınca Türk Vatandaşlığını kazanan kimselerin bu anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı aylık süre içinde Suriye veya Lübnan tabiiyetini seçmek hakkına sahip olduklarının belirtildiği, 2.9.1938 tarihinde Hatay Devletinin kurulmasında sonra Hatay Vatandaşı olan ve anılan Anlaşmadaki altı aylık süre içinde Suriye veya Lübnan tabiiyetini seçmeyen kişi ve eşinin, Hatay Anlaşması hükümlerine dayalı olarak 24.10.1939 tarihinde Hatay İli, Antakya İlçesi nüfusuna kaydedildiği" belirtilmiştir. Bakınız: Danıştay, 10. Daire, E. 2004/8166, K. 2007/1387, T. 19.3.2007.

vatandaşlığını etkiler mi? Mülga 1312 sayılı Kanun'da, başka bir devletin vatandaşlığının elde edilmesi halinde Türk vatandaşlığının sona ereceğine dair bir hüküm yoktu. Bu durumda kural olarak bu kişilerin Türk vatandaşlığının devam ettiği söylenebilir. Ancak Suriye devleti bu kişilere vatandaşlık verirken *Türk vatandaşlığının sona ermesi* şartı getirmiş olabilir. Bu durumda söz konusu kişilerin Türk vatandaşlığının, Suriye vatandaşlığını kazanmakla sona erdiğinin kabulü gerekir.

Sonuç olarak bu ihtimalde, sığınmacıların “kendi üst soylarının Hatay Andlaşması gereği Türk vatandaşı olduğu ve dolayısıyla kendilerinin de soybağı yoluyla Türk vatandaşlıklarını korudukları” şeklindeki iddialarını ispat için şunu yapmaları gerektiği söylenebilir: Bu kişilerin üst soylarının 23 Haziran 1939 tarihli Andlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihte Hatay sınırları içinde ikametgahının bulunduğu ve yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair seçme hakkını kullanmadıklarını ispat etmeleri lazımdır. Ayrıca bu kişilerin daha sonra herhangi bir şekilde Türk vatandaşlığını kaybetmemiş olduklarını da göstermeleri gerekmektedir.

b-Andlaşma'ya göre Hatay sınırları içerisinde mütemekkin olan ve Türk vatandaşlığını Andlaşma gereği kendiliğinden kazanan bu kişilere *seçme hakkı* tanınmıştır. Andlaşma'nın 3/1.maddesinde “İkinci madde mucibince Türkiye tabiiyetini iktisap eden 18 yaşını

mütecaviz olan kimseler işbu Anlaşmanın mer'iyete girdiği tarihten itibaren 6 aylık bir müddet zarfında Suriye veya Lübnan tabiiyetini ihtiyar etmek hakkını haiz olacaklardır.” denmektedir. 3/2.maddesinde ise yukarıdaki mezkûr haktan istifade etmek isteyen kimselerin ikametgâhlarının bağlı bulunduğu idari makama başvurarak seçme hakkını kullanabileceği belirtilmiştir. Burada andlaşma gereği Türk vatandaşlığının *seçme hakkı* ile kaybindan söz etmek mümkündür.⁵² Andlaşma'da belirtilen *idari makamdan* ne anlaşılması gerektiği ise açık değildir. Andlaşma'da seçme hakkını kullanan bu kişilerin, devam eden 18 ay içerisinde ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımaya mecbur oldukları belirtilmiştir. (m.4/1) Bu durumda Lübnan veya Suriye vatandaşlığını seçenler belirtilen süre içinde ikametgâhını Türkiye sınırları dışına taşımak zorundadırlar.

Seçme hakkı tanınanlarla ilgili olarak şu durum karşımıza çıkabilir: *Türk vatandaşlığını Andlaşma gereği kendiliğinden kazanan bu kişilerin Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair talebini idari makamlara bildirdikten sonra 18 ay içerisinde ikametgâhını Türkiye dışına aldurmaması durumudur.* Andlaşma'ya göre seçme hakkını kullanan kişilerin ikametgâhını Türkiye dışına taşımaya mecbur olduğu vurgulanmıştır. Ancak Andlaşma'da bu kişilerin Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair talebini idari makamlara bildirdikten sonra tercih ettiği devlet makamları tarafından

---

⁵² BERKİ, Osman Fazıl, “Türk Hukukunda Seçme Hakkı ile Vatandaşlığın Kaybı” (Seçme Hakkı), *AÜHFD*, Cilt:35, Sayı 1-4, 1978, s.281-294.

bu başvurunun kabul edilmesi zorunluluğundan bahsedilmemiştir. Bununla bağlantılı olarak bu kişilerin Suriye veya Lübnan vatandaşlığını hangi anda iktisap edeceği de belirtilmemiştir. Şu halde Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçen kişilerin hangi anda Türk vatandaşlığını kaybetmiş sayılacağı açık değildir. Bu durumda karşımıza değişik ihtimaller çıkmaktadır. *Birinci ihtimalde* söz konusu kişiler, Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair dilekçeyi ilgili idari makama verdiği anda mı, yoksa ikametgâhını Türkiye dışına taşıdığı anda mı Türk vatandaşlığını kaybetmiş sayılacaktır? Ya da *ikinci ihtimalde*, idari makama verdikleri dilekçeye istinaden Suriye veya Lübnan idari makamlarının yaptıkları idari bir işlem ile (mesela kabul kararı) mi Türk vatandaşlığı kaybedilmiş olacaktır?⁵³

Bu ihtimaller karşımıza farklı sonuçlar çıkarabilecektir. *Birinci ihtimalde* Hatay sınırları içinde ikamet eden bir kişinin Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair dilekçeyi ilgili idari makama *verdiği anda* Türk vatandaşlığını kaybettiğini⁵⁴ kabul edecek olursak

⁵³ Hatta bu ihtimale bir de Suriye veya Lübnan vatandaşlığına kabul edildiğine dair kararın tebliğ edildiği tarihte Türk vatandaşlığının kaybedilmesi de eklenebilir.

⁵⁴ Dilekçenin ilgili makama verilmesiyle Türk vatandaşlığının kaybedildiği görüşünü destekleyen bir durum, 1312 sayılı Kanun'da da benimsenmişti. Şöyle ki 1312 sayılı Kanunun 4.maddesinde toprak esasına göre Türk vatandaşlığını kazanmış olan çocukların rüşt yaşına vardktan sonraki altı ay için anne babalarının vatandaşlığını seçebilecekleri, bu haklarını kullanmalarından itibaren bir sene içinde Türkiye'yi terk edecekleri ve ikametgâh ve merkez muamelelerini Türkiye hâricine nakle ve mallarını tasfiyeye mecbur oldukları düzenlenmiştir. Bu süre içinde Türkiye'yi terk ve mallarını tasfiye etmemiş olanların sınır hâricine çıkarılacağı ve tasfiye işlemlerinin hükümetçe yapılacağı belirtilmiştir. Bu da gösteriyor ki Türk vatandaşlığının kayıp anı dilekçenin verildiği andır. Bakınız: BERKİ, (Asli Tabiiyet), s.159.

ki ben bu kanaatteyim, bu kişilerin alt soyunun da artık Türk vatandaşı olmadığı sonucuna ulaşırız.⁵⁵ Bu durumda seçme hakkı kullanılmış ancak sınır dışına çıkma işlemleri gerçekleşmese dahi Türk vatandaşlığı sadece bu seçim hakkından dolayı kaybedilmiş olacaktır. Andlaşma'ya göre seçme hakkını kullananlar, idari makama dilekçeyi verdikten sonra takip eden 18 ay içinde hem ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımak hem de sahip oldukları gayrimenkulleri tasfiye etmeye mecbur tutulmuştur.⁵⁶ Bu halde seçme hakkını kullanıp ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımayan ve Hatay sınırları içerisinde kalan ve gayrimenkullerini devretmeyip kullanmaya devam eden kişilerin, her ne kadar gayrimenkullerini kullanmaya devam etseler de Türk vatandaşlığını kaybettiği açıktır. Bu kişiler, her nasılsa Andlaşma'da belirtilen 18 aylık sürenin sona ermesinden sonra Türkiye'yi terk etseler dahi *dilekçeyi verdiği anda* Türk vatandaşlığını artık kaybetmişlerdir. Dolayısıyla bu kişilerin altsoyları da başka bir sebeple Türk vatandaşlığını kazanmamışlarsa şu anda Türk vatandaşı olmadıklarının kabulü gerekir.

Eğer *ikinci ihtimal*deki ilgili kişilerin idari makama yapılan başvurusunun, Türk veya Suriye/Lübnan makamlarının *kabulü tarihinde* Türk vatandaşlığını kaybettiği esas alınacak olursa ki ben aksi kanaatteyim, kabul tarihine kadar bu kişilerin Türk

---

⁵⁵ Yukarıda bahsi geçen Danıştay kararı da bu görüşü destekler niteliktedir. Bakınız: Danıştay, 10. Daire, E. 2004/8166, K. 2007/1387, T. 19.3.2007.

⁵⁶ Ancak menkul malları elden çıkarma ya da beraberinde götürme konusunda serbest bırakılmışlardır.

vatandaşlığının mevcut olduğunu, dolayısıyla bu tarihe kadar doğan alt soylarının da Türk vatandaşlığını koruduğu söylenebilir. Fakat bu halde de Andlaşma'nın 5. maddesine göre bu kişilerin alt soylarının ebeveynlerine bağlı olarak kaybettikleri kabul edilmelidir. Zira 5.maddede ise 2'nci, 3'üncü, 4'üncü madde hükümleri gereğince kazanılan vatandaşlıklarda evli kadınların kocalarına, 18 yaşından küçüklerin ise ebeveynlerinin vatandaşlıklarına ya da onların seçimine tabi olacakları belirtilmiştir. *Ancak bu ikinci ihtimalde şu durum söz konusu olabilir: 6 ay içerisinde seçme hakkını kullanıp, bu tercihten itibaren 18 ay içerisinde ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımadıkları durumda ya da vatandaşlık başvurusunun diğer devletin idari makamları tarafından herhangi bir şekilde kabul edilmediği takdirde bu kişilerin Türk vatandaşlıklarını sürdürdükleri söylenebilir. Şu halde seçme hakkını kullanıp da ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımayan veya vatandaşlık başvurusu kabul edilmeyen bu kişiler herhangi bir şekilde sınır dışına çıkararak, Suriye topraklarında yaşamaya başlamışlarsa, başka bir sebeple Türk vatandaşlığını kaybetmedikçe, Türk vatandaşlıklarını korudukları düşünülebilir. Dolayısıyla bu kişilerin alt soylarının da soy bağı esasına göre Türk vatandaşlıklarını sürdürdükleri söylenebilecektir.*

c-Hatay devletinin sınırları dışında ikamet etmekte iken daha sonra herhangi bir sebeple Suriye'ye taşınmış olanlar Andlaşma'nın kapsamı dışındadır. Bu nedenle söz konusu kişilere Suriye veya Lübnan vatandaşlığını tercih konusunda bir seçme hakkı

verilmemiştir. Dolayısıyla 23 Haziran 1939 tarihinde Hatay sınırları dışında ikamet eden kişilerin alt soylarının Hatay Cumhuriyeti vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığı elde etme talepleri dikkate alınmayacaktır.

d-Hatay Andlaşması'nın 5. maddesinde ise 2'nci, 3'üncü, 4'üncü madde hükümleri gereğince kazanılan vatandaşlıklarda *evli kadınların* kocalarına, *18 yaşından küçüklerin* ise ebeveynlerinin vatandaşlıklarına ya da onların seçimine tabi olacakları belirtilmiştir. Buna göre evli kadınlara ve 18 yaşını doldurmayan kişilere Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçim hakkı tanınmamıştır. Bu kişilerin vatandaşlığı eş veya ebeveynlerine tabi kılınmıştır. Bu kapsamda erkek eş, Suriye veya Lübnan vatandaşlığını tercih etmemiş ise zaten Andlaşma gereği kazanmış olduğu (mevcut olan) Türk vatandaşlığını sürdürecektir. Eğer erkek eş Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçmiş ise evli kadın kocasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybetmiş olacaktır. Yine aynı şekilde o tarihte 18 yaşından küçük olanların ebeveynleri Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçmemiş ise zaten Andlaşma gereği mevcut olan Türk vatandaşlığı korunacaktır. Eğer anne baba Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçmiş ise *çocuklar* (buradaki çocuklar kelimesinden alt soyu anlamak gerekir) anne babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybetmiş olacaktır. Bu halde o tarihte evli olan kadınlarla 18 yaşını doldurmamış olan kişilerin Türk vatandaşlığı kocalarına veya ebeveynlerine bağlı olacağı için, o kişilerin vatandaşlığı hakkında belirtilen hususlar

burada da aynen geçerli olacaktır. Dolayısıyla bu kişilerin, seçme hakkını yaştan dolayı kullanamama gibi bir ihtimal gündemde olamayacaktır. Çünkü Andlaşma'da bu kişilerin seçme hakkının olmadığı ve hangi vatandaşlığa tabi olacakları açıktır. Bu kişiler ya eşlerinin veya ebeveynlerinin vatandaşlık tercihinden dolayı, onlara bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybetmiş olacaktır.

Sonuç olarak, Hatay Andlaşması'nın verdiği seçme hakkını kullanıp Suriye vatandaşlığını seçerek ikametgâhlarını Suriye'ye taşıyanların Türk vatandaşlığını kaybettiği açıktır. Bu kişilerin alt soylarının ise günümüzde Türk vatandaşlığının aslında zaten mevcut olduğunu ileri sürmesi mümkün değildir. 1939 tarihli Andlaşma sadece Hatay sınırları içinde ikametgâhı olan kişilerle ilgilidir. Andlaşma'nın yürürlük tarihinde Hatay Devleti sınırları dışında, Suriye'nin diğer yerlerinde ikamet eden kişilerin, başka bir sebepten dolayı elde etmemişlerse, Türk vatandaşlığını kazanmaları söz konusu olmadığı için bu kişilerin alt soylarının günümüzde Türk vatandaşlığını sürdürdüklerini iddia etmeleri söz konusu olamaz. Ancak seçme hakkını kullanmamakla birlikte Suriye topraklarına geçmiş ve orada yaşamaya başlamış olan kişilerin Türk vatandaşlığını koruduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla bu kişilerin altsoylarının da üst soylarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını sürdürdüğü söylenebilecektir.

V-SONUÇ

Türkiye, bulunduğu stratejik coğrafi konum ve taşıdığı tarihi bağları sebebiyle pek çok demografik değişim ve vatandaşlık kazanma veya kaybetme olaylarına sahne olmuş ve olmaktadır. Bu bağlamda 2011 yılından itibaren ülkemize gelen Suriye’li sığınmacılar siyasi, kültürel ve sosyolojik sorunların yanında, pek çok hukuki sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu meselelerden biri de bu çalışmada incelemeye çalıştığımız Suriyeli sığınmacıların Osmanlı Devleti ve/veya Hatay Cumhuriyeti vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığını elde etmeye yönelik talepleridir.

Ülkemize gelen Suriye’li sığınmacıların bir kısmı ikamet, evlilik, evlat edinme, toprak esaslı veya istisnai kazanma gibi çeşitli yollarla Türk vatandaşlığını elde etmek için yetkili makamlara başvuru yapmışlardır. Bugüne kadar yetkili makamlarca bu taleplere doğal olarak, halen yürürlükte olan 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanmıştır. Ancak son zamanlarda Kanunda öngörülmüş olan vatandaşlık kazanma yolları ile Türk vatandaşlığını elde edemeyen sığınmacılardan bazıları kendi üst soylarının Osmanlı Devleti (devamında Türkiye Cumhuriyeti) ve/veya Hatay Cumhuriyeti vatandaşı bulduklarını, dolayısıyla da soybağı esasına bağlı olarak hâlihazırda kendilerinin zaten Türk vatandaşı olduklarını iddia etmektedirler.

Sığınmacıların Türk vatandaşlığı talepleri iki tarihe tekabül etmektedir. Bunlardan ilki Suriye'nin Osmanlı devletinden kesin olarak ayrılması sonucunu doğuran Türkiye ile Fransa arasında Ankara Andlaşması'nın yapıldığı tarih olan 1921 yılıdır. Diğeri de Hatay Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye katılması ile ilgili yine Fransa ile Türkiye arasında yapılan Andlaşma tarihi olan 1939 yılıdır. Bu bağlamda söz konusu tarihlerde yürürlükte olan ve bu taleplerin dayanağı olarak gösterilen vatandaşlık ile ilgili iki hukuki düzenleme karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki 1921 yılında yürürlükte olan 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi diğeri de 1939 yılında yürürlükte olan 23 Mayıs 1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunudur.

Bu kapsamda 1921 yılında Hatay'ın Osmanlı devletinden kesin olarak ayrılması sonucunu doğuran Ankara Andlaşması'nda Suriye ülkesinde kalan (ikamet eden) kişilere Türk vatandaşlığını tercih edebileceklerine (seçme hakkı) dair bir hüküm bulunmaması karşısında, o kişilerin alt soyları olan bu günkü Suriyeli sığınmacıların Osmanlı Devleti vatandaşlığı yoluyla Türk vatandaşlığını elde etmeleri (daha doğrusu Türk vatandaşlıklarının zaten mevcut olması iddiası) pek mümkün gözükmemektedir. Çünkü Ankara Andlaşması'nın yapılmasından önce Suriye topraklarında yaşayan ve Osmanlı vatandaşı olan kişilerin Andlaşma'nın yapıldığı tarihte Osmanlı vatandaşlıkları da kendiliğinden sona ermiştir. Dolayısıyla Andlaşma gereği Osmanlı (Türk) vatandaşlığını kaybetmiş bu kişilerin

alt soyları olan sığınmacıların Türk vatandaşlığını sürdürdüğü iddiasının hukuki bir dayanağı yoktur.

1939 tarihinde imzalanan Hatay Andlaşması'nda vatandaşlık ile ilgili hükümler bulunmaktaydı. Andlaşma'ya göre Andlaşma'nın yapıldığı tarihte Hatay sınırları içerisinde ikamet edenler Türk vatandaşlığını Andlaşma gereği kazanmıştır. Türk vatandaşlığını Andlaşma gereği kazanan bu kişilerden 18 yaşını geçmiş olanlara, Andlaşma'nın yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içinde kullanmak üzere Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçme hakkı tanınmıştır. Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçenler, 18 ay içinde ikametgâhlarını Türkiye dışına taşımaya ve sahip oldukları gayri menkulleri tasfiyeye mecbur tutulmuştur. Bu halde evli kadınların kocalarına, 18 yaşından küçüklerin ise ebeveynlerinin vatandaşlıklarına ya da onların seçimine tabi olacakları belirtilmiştir. Bu durumda Hatay Andlaşması'na tabi olanların alt soyları, meydana gelmiş olan farklı ihtimallere göre sınırlı da olsa Türk vatandaşlığını sürdürüyor olması mümkün gözükmektedir. Bu kapsamda, Türk vatandaşlığını Hatay Andlaşması gereği kendiliğinden kazanmış olan kişilerin Suriye veya Lübnan vatandaşlığını seçtiğine dair dilekçe vermemesine rağmen Suriye topraklarına geçmesi halinde bu kişilerin Türk vatandaşlığını koruduğu durumdur. Ya da seçme hakkını kullanmakla birlikte diğer ülkeler tarafından vatandaşlığa kabul edilmemiş olanların da Türk vatandaşlığını koruduğu kabul edilebilir.

Dolayısıyla bu kişilerin altsoylarının da Türk vatandaşlığını sürdürüyor olması ihtimali söz konusudur.

Ancak yukarıda ele alınan ihtimallere göre bu kişilerin Türk vatandaşlığını koruduklarını kabul etsek bile, vatandaşlığı devam eden kişilerin tespitinin mümkün gözükmemesidir. Ayrıca talepte bulunan bir kişinin böyle bir kimsenin soyundan geldiğini ispat etmesi oldukça zor gözükmektedir. Çünkü Türk vatandaşlığının devam ettiğinin kabul edilebileceği haller oldukça sınırlı olup istisnai bir durum oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Makale ve Kitaplar

- ACER, Yücel-KAYA, İbrahim, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, (5.Baskı) 2014.
- AKYOL, Esra Demirci, *Sınırdaki Kimlikler: Türkiye'ye İlhak Sürecinde Hatay*, Libra Kitap, İstanbul, 2010.
- ALTUĞ, Yılmaz, *Devletler Hususî Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1973.
- AYBAY, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 2006.
- BERKİ, Osman Fazıl, “Türk Vatandaşlığı Kanununun Asli Tabiiyete Müteallik Hükümleri” (Asli Tabiiyet), *AÜHFD*, Cilt:7, Sayı 1-2, 1950, s.146-159.
- BERKİ, Osman Fazıl, “Türk Hukukunda Seçme Hakkı ile Vatandaşlığın Kaybı” (Seçme Hakkı), *AÜHFD*, Cilt:35 Sayı 1-4, 1978, s.281-294.
- BERKİ, Osman Fazıl, “Türk Vatandaşlığı Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi” (Toprak Esası), *AÜHFD*, Cilt:27 Sayı:1-2, 1970, s.67-75.

Ülkemizdeki Suriye'li Sığınmacıların Osmanlı Devleti veya Hatay Cumhuriyeti Vatandaşlığı
Yoluyla Türk Vatandaşlığını Kazanması Mümkün mü?

- BOZKURT, Enver, *Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı*, Asil Yayın, Ankara, 2007.
- DOĞAN, Vahit-TANRIBİLİR, Feriha Bilge-KÖŞGEROĞLU, Banu Şit, *Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı Sempozyumu-Bildiriler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- DOĞAN, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, (12.Baskı) 2012.
- ERDEM, B. Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- ESEN, Emre, "Türk Vatandaşı Annedenden Doğmalarına Rağmen Türk Vatandaşlığını Kazanamayanların Hukukî Durumu", *İÜHFİM*, C:LXVII, S:1-2, 2009.
- FİŞEK, Hicri, *Anayasa ve Vatandaşlık*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1961.
- GÖĞER, Erdoğan, *Türk Tabiiyet Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, (3. Baskı) 1975.
- GÜNGÖR, Gülin, *Tabiiyet Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, (2.Baskı) 2014.
- NALBANT, Fatma, "Türkiye'de Vatandaşlık Anlayışının Gelişimi", *III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-I*, Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 15-18 Mayıs 2014, (s.79-94).
- NOMER, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, (20. Baskı) 2014.
- OSMANAĞAOĞLU, Cihan, *Tanzimat Dönemi İtibariyle Osmanlı Tabiiyetinin (Vatandaşlığının) Gelişimi*, Legal Yayıncılık, İstanbul, (1. Baskı) 2004.
- ÖZTÜRK, Necla, "Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı'nın Vatandaşlığın İrade Dışı Yollarla Kaybı Yollarına Yaklaşımı", *TBB Dergisi*, Sayı:73, 2007, (s.95-131).
- PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

- POLAT, Ezgi Güzel, “Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/3, (s.127-157).
- SERBESTOĞLU, İbrahim, “Zorunlu Bir Modernleşme Örneği Olarak Osmanlı Tabiiyet Kanunu”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi) Dergisi*, S:29, 2011, (s.193-214)
- SEVİĞ, Muammer Raşit, “Tabiiyet, Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilafı Bakımından İkametgâh”, *İÜHFİM*, C:17, S:1-2, 1951, (s.75-91)
- TEKİN, Mehmet, “Tarihte Hatay ve Hatay Devleti”, *Hatay Müzesi Seri Konferansları*, Hatay, 1986.
- TOPÇUOĞLU, Ali Aslan, “Modern Hukuk ve İslam’da Vatandaşlık Kavramının Hukuki Temeli”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:XVI, S:3, 2012, (s.185-216).
- TOPUZKANAMIŞ, Şafak Evran, *Türk Hukukunda Anayasal Gelişmeler Işığında Vatandaşlık*, 12 Levha Yayınları, İstanbul, (1.Baskı) 2013.
- ULUÇ, Özlem, “İmparatorluktan Ulus Devlete Vatandaşlık Halleri: Osmanlı ve Türkiye’de Vatandaşlık Politikaları”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, C:6 S:12 Temmuz-Aralık 2012, (s.7-30).
- UNAT, İlhan, *Türk Vatandaşlık Hukuku, Metinler-Mahkeme Kararları*, Ankara 1966.

İnternet Kaynakları

- Danıştay, 10. Daire, E. 2004/8166, K. 2007/1387, T. 19.3.2007 kararı için Kazancı Otomasyon Hukuk Programı.
- TBMM Yazılı ve Sözlü Soru Önergeleri Sorgu Formu: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_sozlu_soru_sd.sorgu_baslangic (Erişim tarihi: 26.06.2015)